

Eindverslag

Aan : alle deelnemers van de verkenning
Van : Thijs Kraassenberg
Betreft : Verslag verkenning casus Sachem
Datum : 24 juni 2022

Vooraf

Het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat (IenW), Directie Omgevingsveiligheid en Milieurisico's (OenM), heeft WesselinkVanZijst als onafhankelijk bureau gevraagd een verkenning uit te voeren door gesprekken te voeren met vertegenwoordigers van groepen en organisaties die betrokken zijn (of zijn geweest) bij de leefomgeving van het bedrijf Sachem in Zaltbommel. De verkenning is uitgevoerd door Thijs Kraassenberg. Binnen deze verkenning heeft hij een neutrale rol en is hij niet geïnteresseerd aan een (inhoudelijke) uitkomst.

Aanleiding voor de verkenning is dat IenW signalen ontvangt dat de verhoudingen tussen verschillende partijen met betrekking tot de leefomgeving rondom Sachem moeizaam zijn. Het ministerie van IenW heeft als opgave het realiseren van een gezonde en veilige leefomgeving, die door de inwoners van Nederland ook als zodanig wordt ervaren. Vanwege de zorgen onder bewoners en de verslechterde relaties tussen betrokken partijen, is IenW een verkenning gestart. Het is de wens van het ministerie om inzicht te krijgen in hoe direct betrokken omwonenden en organisaties de situatie rondom Sachem ervaren, welke zorgen en behoeften er zijn en hoe partijen aankijken tegen een mogelijk vervolg om onderlinge relaties te verbeteren. De beantwoording van deze drie vragen staat centraal in dit verslag. Daarnaast wil IenW graag leren van deze verkenning, omdat IenW vindt dat een goede verstandhouding tussen betrokken partijen belangrijk is om de leefomgeving als veilig en gezond te ervaren.

De informatie uit alle gesprekken levert een beeld op dat is weergegeven in dit verslag. Er is naar gestreefd een samenvatting te maken waarbij de essenties van wat er besproken is, zijn opgenomen. In het rapport is niet direct terug te zien wat individuele mensen hebben aangegeven. Dit verslag sluit af met een concluderende paragraaf met elementen die in een mogelijk vervolg kunnen bijdragen.

Geïnterviewden

Er is gesproken met (vertegenwoordigers van) de volgende groepen en organisaties:

- > Sachem, chemiebedrijf in Zaltbommel
- > Bewoners niet verbonden aan organisaties
- > Comité Bezorgde Burgers Zaltbommel (CBBZ)
- > Stichting Veiliger Zaltbommel (SVZ)
- > Provincie Gelderland
- > Omgevingsdienst Regio Nijmegen (ODRN)
- > Gemeente Zaltbommel
- > Veiligheidsregio Gelderland Zuid (VRGZ)
- > Voorzitter parkmanagement De Wildeman
- > Voorzitter Omgevingsoverleg Sachem 2016-2020
- > IenW, Directie OenM, Taakveld Veiligheid Bedrijven

Bij acht van de elf gesprekken is een vertegenwoordiger van IenW vanuit dit dossier aanwezig geweest om de aanleiding te kunnen bespreken, voor kennisvergaring en om van de situatie te leren. Bij drie gesprekken bleek dit niet mogelijk op basis van de beschikbaarheid. Van sommige organisaties is met meerdere mensen gesproken.

Er is met meer (groepen) bewoners gesproken om verschillende perspectieven onderdeel te maken van de verkenning. Het Comité Bezorgde Burgers Zaltbommel (CBBZ) en Stichting Veiliger Zaltbommel (SVZ) zijn gezamenlijk geïnterviewd. Bij dit gesprek waren ook enkele individuele bewoners aanwezig die niet verbonden zijn aan de organisaties en die zich als 'verontrust' omschrijven. Het ging in dit interview om 8 personen. Het CBBZ komt op voor burgers die zich bezorgd maken over de veiligheid in Zaltbommel. Het BRZO-bedrijf is een belangrijk aandachtsgebied voor hen. De SVZ zet zich net als het CBBZ in voor een veilige en gezonde leefomgeving. Als rechtspersoon kan de stichting de belangen van burgers op juridisch vlak behartigen. Er is 1 bewoner actief binnen beide bewonersorganisaties. Deze bewoners zijn woonachtig in Zaltbommel. Het gaat om direct omwonenden van het bedrijf Sachem en mensen afkomstig uit andere delen van Zaltbommel. Sommige van de gesproken bewoners hebben op een deel van de thema's specifieke expertise vanuit studie, professie of eerdere ervaringen.

Er is met drie vertegenwoordigers van Sachem¹ gesproken; zij hebben verschillende expertises, ervaringsjaren en functies. Sachem is een BRZO-bedrijf, aangeduid als hoogdrempelige BRZO-inrichting². Het bedrijf is gevestigd in Zaltbommel en is onderdeel van een Amerikaanse moederorganisatie. BRZO staat voor Besluit risico's zware ongevallen en betreft bedrijven die met gevaarlijke stoffen werken. Binnen de provincie Gelderland is Sachem tevens aangemerkt als Aandachtsbedrijf³ vanwege de onrust en de zaken die er spelen rondom het bedrijf.

Bij de provincie, ODRN (2 mensen), VRGZ en gemeente is gesproken met de personen die er ambtelijk verantwoordelijk voor zijn of een ambtelijke betrokkenheid bij het dossier hebben gehad. Er zijn geen mensen vanuit het politieke domein betrokken.

Proces

Voor de verkenning had het ministerie een lijst met betrokken (groepen) stakeholders opgesteld. Mede met hulp van de provincie Gelderland en de ODRN zijn zij benaderd om geïnterviewd te worden. Uiteindelijk hebben alle geselecteerde mensen hieraan meegewerkt.

De verkenning bestaat uit een voorbereiding met bureau-onderzoek, een reeks gesprekken met vertegenwoordigers van betrokken partijen en een eindverslag dat met alle deelnemers gedeeld zal worden. Van ieder gesprek zijn gespreksnotities gemaakt en deze zijn gedeeld met de geïnterviewde persoon of personen met de mogelijkheid hier op te reageren. Vervolgens zijn de opmerkingen verwerkt en zijn de gespreksnotities benut voor dit algemene verslag. In het verslag worden quotes gebruikt om constatering te verduidelijken vanuit een persoonlijke indruk van de geïnterviewden. Quotes zijn niet direct herleidbaar en zijn schuingedrukt weergegeven tussen aanhalingstekens. Geïnterviewden hebben de mogelijkheid gehad om te reageren op een conceptversie waarna dit verslag verder is bijgewerkt en aangevuld. Dit verslag is de finale versie. Vanuit de SVZ, het CBBZ en de verontruste bewoners is naast een reactie op het verslag nog een algemene, aanvullende reactie opgesteld die op hun voorspraak is gedeeld met het ministerie van IenW.

In de voorbereiding en tijdens de gesprekken is gebleken dat het nogal verschilde hoe lang en in welke vorm de geïnterviewde mensen betrokken zijn bij het dossier. Enkele personen waren relatief kort (tot 1,5 jaar) betrokken terwijl anderen zich al decennialang met het onderwerp bezighouden.

Tijdens de gesprekken en het contact er na, bleken sommige geïnterviewden nog niet klaar te zijn met het delen van informatie. Hieraan kan in een mogelijk vervolg verdere aandacht worden

¹ Binnen dit verslag wordt gesproken over Sachem. Hierbij is het van belang dat het bedrijf in het verleden verschillende eigenaren had zijn en daarmee ook andere namen heeft gehad. In het verslag wordt Sachem ook gebruikt in de context van de jaren dat er een andere naamvoering was.

² Bedrijven waar grote hoeveelheden gevaarlijke stoffen aanwezig zijn boven een bepaalde drempelwaarde, vallen onder de werking van het Besluit risico's zware ongevallen 2015 (BRZO-2015/Seveso III). Bedrijven die de hoge drempelwaarde overschrijden worden aangemerkt als hoogdrempel inrichting (bron BRZO.nu).

³ De provincie kan een bedrijf aanmerken als aandachtsbedrijf, wanneer er veel zaken spelen rond een bedrijf. Veelal betreft het hierbij meervoudige problematiek die verder reikt dan enkel (de technische kant van) VTH (bron Rekenkamer Oost-Nederland).

besteed. In dit verslag wordt geen volledige weergave van de situatie en geschiedenis nagestreefd.

In de voorbereiding op de gesprekken is gebruik gemaakt van openbare bronnen. Informatie is later aangevuld met documenten die in de gesprekken ter sprake kwamen zoals krantenartikelen, brieven en notities. Enkele mensen hebben documenten opgestuurd gedurende het proces.

De geïnterviewde personen toonden zich allen bereid in gesprek te gaan en stelden zich open op. Dit leidde tot constructieve gesprekken. Mensen hebben hun zorgen uitgesproken, behoeften aangegeven en soms ideeën voor een mogelijk vervolg aangedragen. De aanleiding zorgt om verschillende redenen voor emoties. Die werden ook zichtbaar en besproken in de gesprekken. Daarnaast waren er soms vragen over een mogelijk vervolg en of nog extra deelnemers konden worden geïnterviewd. Met IenW is afgesproken dat het resultaat van de verkenning eerst bekeken wordt en dat er vervolgens wordt besloten of er een vervolg aan deze verkenning wordt gegeven. Indien sprake is van een vervolg, is het denkbaar dat er meer of andere mensen en groepen kunnen worden betrokken.

Centrale thema's

Gedeeld beeld dat huidige situatie onwenselijk is

Bijna alle mensen noemen de huidige situatie rondom Sachem onwenselijk en erg gevoelig. Er worden verschillende redenen gegeven voor deze situatie.

Tussen provincie, gemeente, ODRN, VRGZ en het bedrijf Sachem vindt gedurende het jaar een aantal keer contact plaats. Zowel ambtelijk als bestuurlijk. Dat kan gaan over veiligheidsplannen, incidenten of toekomstige plannen. Er is weinig direct contact tussen het CBBZ, de SVZ en betrokken overheden en het contact dat er is, verloopt niet op een manier die wordt gewaardeerd. Vanuit overheden worden de verhoudingen 'licht ontvlambaar' genoemd en ervaren ze veel wantrouwen. Het CBBZ, de SVZ en de verontruste bewoners ervaren geen zichtbare betrokkenheid bij hun zorgen en het komt op hen over dat problemen gebagatelliseerd worden.

Het CBBZ en de SVZ proberen op verschillende manieren aandacht te krijgen voor hun zorgen of inzicht te krijgen in informatie die niet (direct) voor hen ontsloten wordt. Via WOB-verzoeken⁴ is informatie opgevraagd, bijvoorbeeld inspectierapporten. Soms gebeurt dit direct door de bewonersorganisaties zelf, een andere keer verloopt een informatieverzoek via de Provinciale Staten van Gelderland of de gemeenteraad van Zaltbommel. WOB-verzoeken leiden voor het CBBZ en de SVZ lang niet altijd tot gewenste resultaten omdat procedures veel tijd kosten, of omdat de verstrekte informatie als onvolledig wordt ervaren. Ook aan de zijde van de overheden leiden WOB-procedures tot ergernissen, want het zorgt voor veel extra werk.

De actuele situatie wordt ook gekenmerkt door juridische procedures. De revisievergunning in het kader van de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo), is op 6 september 2021 in werking getreden. Tegen die vergunning is beroep aangetekend. Hierover loopt nu sindsdien een beroepsprocedure. Er loopt daarnaast een bezwaar tegen een wijzigingsvergunning; hiervoor is een hoorzittingen geweest bij de Commissie Rechtsbescherming.

Er zijn ook situaties waar het contact wel tot tevredenheid leidt. Zo is er een jaarlijks contactmoment van SVZ en CBBZ met de burgemeester van Zaltbommel en is er contact vanuit deze bewonersorganisaties met een functionaris van de VRGZ dat wordt gewaardeerd. Deze situaties kenmerken zich voor het CBBZ en de SVZ als positief doordat ze merken dat er tijd voor hen is, dat er geluisterd wordt en dat er iets met uitkomsten van het gesprek gedaan lijkt te worden.

Een bezoek van de bewonersorganisaties aan het bedrijf Sachem afgelopen najaar werd wisselend beoordeeld. Vanuit het bedrijf werd het gezien als een goede stap, terwijl de

⁴ De Wet openbaarheid van bestuur (Wob) is per 1 mei 2022 vervallen, en opgevolgd door de Wet open overheid (Woo).

aanwezige bewoners hierbij werden bevestigd in hun angst voor overlast en onveiligheid. In dit geval was er een sterke geur die tot de nodige vragen leidde en bewoners vooral zorgen opleverde. Deze verschillende beoordeling van eenzelfde gebeurtenis is tekenend voor de huidige situatie.

De huidige situatie vindt zijn oorsprong al ver terug.

De tijdsduur van de betrokkenheid met het dossier Sachem loopt bij de geïnterviewden sterk uiteen. Enkele mensen zijn nog maar kort betrokken en nemen minder (gedeelde) ervaring mee, maar treffen wel de moeizame situatie aan. Tegelijkertijd zijn er ook mensen met decennialange betrokkenheid bij het dossier waarbij herinneringen teruggaan tot de bouw van de voorlopers van Sachem. Vanaf de jaren zeventig tot het heden worden gebeurtenissen genoemd die verschillend worden getypeerd. Voorbeelden zijn lozingen, lekkages, een brand, twee Omgevingsoverleggen geïnitieerd door de provincie, wijzigingen van bestemmingsplannen en een akkoord tussen overheden en het bedrijf over ontwikkelingen van een woonwijk en aanpassingen van het bedrijventerrein. Voor het CBBZ, de SVZ en de verontruste bewoners zijn die gebeurtenissen uit het verleden nog steeds nadrukkelijk aanwezig bij het beeld dat ze schetsen van het bedrijf. Het valt ook op dat vertegenwoordigers van Sachem en geïnterviewde overheidsfunctionarissen veel van de gebeurtenissen ook noemen, maar anders interpreteren. Zo wordt een eerder Omgevingsoverleg rond 2005 door iemand als goed omschreven terwijl een bewoner er slechte herinneringen aan heeft en benoemt dat er toen al over mediation werd gesproken. Deze persoon ervaarde dit als ongepast vanwege een geheimhoudingsplicht.

Bij de beoordeling van Sachem door het CBBZ, de SVZ en de verontruste bewoners spelen ook andere ervaringen mee. Zo is er het voorbeeld in Zaltbommel van het bedrijf Van Voorden waarbij een bewoner vertelt dat er jarenlang grote zorgen zijn geuit over de uitstoot en bij de gemeente geen gehoor gevonden werd over de schadelijkheid van de emissies. Pas na onderzoek van RIVM naar de uitstoot volgden maatregelen en werd het bedrijf verplaatst. De situatie van Tata Steel speelt ook een rol, waarbij gebleken is dat de aangeleverde cijfers van het bedrijf Tata Steel verschilden van de metingen gedaan door het RIVM. Daarmee wordt door hen de link naar Sachem gelegd: *"Als er al metingen worden gedaan bij Sachem, kloppen die niet en wordt er te veel gevaren op de metingen van het bedrijf"*. In combinatie met bevindingen van de Commissie Van Aartsen⁵ is dit ook van invloed op het beeld van de ODRN. In de ogen van het CBBZ, de SVZ en de verontruste bewoners beschikt de ODRN niet over de middelen om de controlerende taak uit te voeren en *"doen ze op dit moment ook niet de juiste dingen"*.

De vertegenwoordigers van Sachem zijn zich bewust van dit diepgewortelde beeld, tegelijkertijd werpt dat bij hen de vraag op of het wel mogelijk is om een nieuw beeld op te bouwen en open naar elkaar te staan. Het bedrijf geeft aan de ambitie te hebben om het beste BRZO bedrijf te zijn waarbij gestreefd wordt naar een lange toekomst op deze locatie. Als oude voorbeelden van incidenten blijven domineren boven het huidige beleid waarbij *"opereren in balans met een omgeving prioriteit heeft"*, is het onduidelijk hoe verhoudingen kunnen verbeteren. *"Wat kunnen we meer doen dan voldoen aan alle zeer strenge en complexe wet- en regelgeving?"*.

Vanuit de toezichthoudende overheden wordt opgemerkt dat de houding van bewonersorganisaties hetzelfde blijft ondanks verbeteringen die zij waarnemen bij Sachem. Ze begrijpen dat deze bewonersorganisaties zo kritisch zijn, ze waarderen ook dat de SVZ en het CBBZ zich goed voorbereiden en inlezen. Tegelijkertijd lijkt het voor hen *"dat deze bewoners vanuit een koker naar de situatie kijken"*. *"Ze willen een bevestiging van het eigen beeld dat al is bepaald"*.

Het Omgevingsoverleg voor de revisievergunning heeft verhoudingen verhard

Hoewel de situatie rond Sachem al lang speelt, is de situatie verergerd rond het Omgevingsoverleg dat is gestart in 2016. De provincie had daarvoor besloten de omgeving van

⁵ De adviescommissie Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving (VTH) heeft onder leiding van Jozias van Aartsen het rapport *Om de leefomgeving Omgevingsdiensten als gangmaker voor het bestuur gepubliceerd in 2021*. De commissie kreeg in juni 2020 van staatssecretaris Stientje van Veldhoven (IenW) de opdracht te adviseren over maatregelen die het VTH-stelsel op milieugebied slagvaardiger en effectiever kunnen maken. Dit leidde tot een kritische analyse van het VTH stelsel.

het bedrijf, zowel bewoners en andere belanghebbenden als (buur)bedrijven in de gelegenheid te stellen betrokken te zijn bij de ontwikkeling van de aanvraag omgevingsvergunning, onderdeel milieu (revisie). Deze vergunning zou de toen geldende milieuvergunningen vervangen en ook enkele wijzigingen aanvragen zoals de verhoging van de productiecapaciteit van Sachem met 25%.

Voor het Omgevingsoverleg was er al een bestemmingsplanwijziging afgerond en was er al een akkoord (2013) tussen de provincie, gemeente en Sachem waar de productie-uitbreiding onderdeel van was.

In het Bestemmingsplan werd bevestigd dat de productie-uitbreiding van Sachem paste binnen de Veiligheidscontour waarmee binnen de gemeente Zaltbommel een nieuwe woonwijk zou kunnen komen (De Waluwe II). Met de komst van De Waluwe II zou Zaltbommel naar Sachem en het spoor toegroeien. Sachem heeft aanvankelijk geprocedeerd tegen het voornemen van de gemeente om De Waluwe II te bouwen, maar heeft na aanpassingen het standpunt bijgesteld waarna een akkoord is gesloten. De situatie waarbij met deze drie partijen doelgericht werd gezocht naar de mogelijkheden binnen de wet om de woonwijk mogelijk te maken en Sachem de ruimte te geven uit te breiden, leidt bij het CBBZ, de SVZ en de verontruste bewoners tot veel vragen en onvrede. De gemeente en provincie krijgen het verwijt bij het bedrijf op schoot te zitten. De VRGZ heeft indertijd ook aangegeven dat bouwen niet verstandig was en dat de gemeente te veel de grenzen opzocht van wat wettelijk mogelijk was met de bouw.

De provincie zag in 2016 de gevoeligheid van deze situatie en besloot daarop een Omgevingsoverleg in te stellen waarbij naast veel professionele partijen ook bewoners zijn uitgenodigd. Dit betrof zowel 'individuele' omwonenden als georganiseerde bewoners. Een deel van de aanvankelijke individueel deelnemende bewoners, sloot zich later aan bij de bewonersorganisaties. Mede naar aanleiding van dit overleg en de plannen is het Comité Bezorgde Burgers Zaltbommel opgericht. Dit overleg heeft in de ogen van de provincie niet geleid tot het gewenste resultaat van meer participatie aan de voorkant. Al voor de start van het Omgevingsoverleg kwamen bezwaren en behoeften op tafel bij de voorzitter en werd duidelijk dat er veel emoties waren.

Vanuit het CBBZ, de SVZ en de verontruste bewoners worden een aantal punten over het Omgevingsoverleg genoemd, bijvoorbeeld:

- *De reikwijdte van het Omgevingsoverleg was te beperkt*: de onderwerpen die werden aangedragen pasten niet altijd op de agenda. Ondanks herhaaldelijke pogingen om de reikwijdte te verbreden was dit niet mogelijk ondanks dat dit volgens de SVZ was toegezegd. Vanuit de provincie bleek hier geen steun voor te zijn, zo geven deelnemers aan. Het instellen van een separaat overleg bleek geen gewenste oplossing. Een van de onderwerpen die niet op de agenda kon komen was het risico op cumulatie of een domino-effect van rampen met gevaarlijke stoffen bij Sachem, het spoor met 'giftreinen' (gelijkvloerse kruising), de A2 of vervoer op de Waal.

- *De onmogelijkheid van onafhankelijk onderzoek*: het onderzoek dat gedaan werd, vond plaats in opdracht van Sachem en was daarmee voor de bewonersorganisaties gekleurd. De provincie koos er voor een second opinion door het RIVM uit te laten voeren vanuit een opdracht via het Omgevingsoverleg. De insteek van dit onderzoek om de QRA van RHDHV te beoordelen, was voor deze bewoners te beperkt omdat er volgens hen geen ruimte was om onderzoeksvragen in te brengen en betrokken te zijn bij de gesprekken met het RIVM. Het voorstel van de SVZ en het CBBZ om vanuit de provincie financiële ruimte te krijgen voor eigen onderzoek werd niet gehonoreerd. Door de provincie is aangegeven dat hier geen ruimte voor was en dat onafhankelijk onderzoek door het RIVM ook niet leidde tot meer overeenstemming.

- *Onvoldoende tijd voor het voorbereiden van het Omgevingsoverleg*: de voorbereidingstijd wordt als erg kort ervaren en ingericht voor beroepsmatig betrokken partijen die meer man- en slagkracht hebben. Ze vinden ook dat vergaderingen onhandig gepland zijn. Hierdoor wordt een grote ongelijkwaardigheid bij het overleg ervaren. "Het was lulkoekeparticipatie". Het gevoel overheerst dat er heel weinig aandacht is geweest voor bewonersbelangen.

- *Er is een gedoogbeschikking verleend in de aanloop naar de herziening van de omgevingsvergunning*: dit is als een heel rare situatie ervaren. Rondom de Omgevingsvergunning zijn bezwaren ingediend die nog niet behandeld zijn. De procedure van het beroep dat de SVZ heeft aangetekend loopt reeds 10 maanden. Tegelijkertijd heeft Sachem via een gedoogbeschikking wel de ruimte gekregen voor productie-uitbreiding.

Vanuit andere deelnemers aan het Omgevingsoverleg, waaronder een individuele bewoner komen ook andere geluiden. Zo is er waardering voor de provincie voor dit initiatief, voor de inzet van de voorzitter en wordt genoemd dat de gekozen insteek dit Omgevingsoverleg erg moeilijk maakte. *"De scope was vooraf al bepaald waardoor er weinig beweegruimte was om onderwerpen toe te voegen"* en *"Sommige bewoners stapten er al heel vroeg uit, namen daarna weer deel, maar wisselden elkaar ook steeds af waardoor er ook geen continuïteit was."* En *"Het contact en proces verliep heel stroperig en dat was het symptoom van een gebrek aan vertrouwen tussen deelnemers"*.

Over de informatievoorziening zijn ook andere beoordelingen. Een professioneel betrokkene benadrukt dat *"door Sachem, door Haskoning, door ODRN en door de veiligheidsregio heel veel is gedaan om tot zo volledig mogelijke info-voorziening te komen, en soms ook (veel) meer dan binnen het proces van de vergunningverlening aan de orde zou moeten komen"*.

De zorgen concentreren zich op veiligheid, milieu en gezondheid

Er zijn grote, oprechte zorgen bij het CBBZ, de SVZ en de verontruste bewoners over het bedrijf Sachem en de risico's die het bestaan van dit bedrijf op deze locatie oplevert. De zorgen gaan over mogelijke rampen die er kunnen optreden en over de emissies die het bedrijf uitstoot. De zorgen gaan over 1) de inhoud (*"Wij willen een garantie op schone lucht"* en *"Er wordt nu gehandeld op basis van aangeleverde data van Sachem"*), 2) het proces om tot vertrouwde meetgegevens te komen (*"Er moet onafhankelijk onderzoek komen waarbij wij ook vragen kunnen inbrengen"*), 3) de reikwijdte van te onderzoeken risico's (*"de aanwezigheid van een BRZO bedrijf, de A2, het spoor en de Waal maakt het een risicogebied met de kans van een domino-effect"*) en 4) de communicatie die hierover plaatsvindt (*"Bewoners in Zaltbommel worden niet geïnformeerd, weten niet van gevaarlijke situaties en weten niet hoe te reageren in een crisissituatie"*). Er wordt hierbij nadrukkelijk ook naar de gemeente gekeken. Hoewel er nu de afgelopen twee jaar goed overleg plaatsvindt, is door het CBBZ, de SVZ en de verontruste bewoners steun vanuit de gemeente in de jaren ervoor gemist. Ook andere geïnterviewden noemen de gemeente weinig zichtbaar en bijdragend in dit proces.

Gebrek aan erkenning van zorgen en om als volwaardig belanghebbend te worden gezien

Het CBBZ en de SVZ voelen zich niet gehoord en gezien door adviesbureaus, overheden en het bedrijf Sachem. Ze voelen zich weggezet als lastpakken en zien in plaats van een focus op veiligheid en gezondheid nadrukkelijk een *"economische prioriteitsstelling"*. Het CBBZ, de SVZ en de verontruste bewoners geven aan dat hun zorgen worden gebagatelliseerd. Dat gevoel wordt versterkt doordat er jaarlijks overleggen plaatsvinden tussen ODRN, gemeente en provincie waarbij er geen openheid wordt gegeven over wat er besproken wordt. Deze overlegstructuur was onderdeel bij de overeenkomst tussen Sachem, de gemeente en de provincie, zoals te lezen valt in een document uit 2012⁶. Er wordt door de provincie aangegeven dat deze verslagen er niet meer zijn waardoor pogingen van het CBBZ, de SVZ en de verontruste bewoners strandden om inzage te krijgen in de gespreksverslagen. Dat voedt het beeld van achterkamertjes en versterkt het gevoel niet serieus genomen te worden. Deze ervaringen maken dat er zeer kritisch naar het handelen van overheden en het bedrijf wordt gekeken en er zelfs openlijk wordt getwijfeld aan de integriteit van overheden. Een bewoner noemt daarbij als voorbeeld de vergunde watervergunning voor Sachem waarbij de experts van de overheid en die van bewoners elkaar tegenspraken.

⁶ OVEREENKOMST OP HOOFDLIJNEN, duurzame ruimtelijke ordening bedrijventerrein Van Voordenpark en De Waluwe, ZALTBOMMEL (v. 13-12-2012).

Provincie, VRGZ en ODRN worstelen met de rol en verwachtingen

Vanuit de provincie en de ODRN zijn de geïnterviewde personen nog maar relatief kort in een verantwoordelijke rol betrokken. Ze vinden het lastig dat antwoorden die ze geven op vragen van de SVZ en het CBBZ of informatie die ze verstrekken niet vertrouwd worden. *"Een vraag levert 10 tegenvragen op. Telkens komt dat terug. Je valt in herhaling."* Ook zijn de verwachtingen wat hen betreft soms te hoog gespannen voor wat zij kunnen betekenen voor deze bewoners binnen het wettelijk kader. *"Er heerst een beeld dat de provincie als Bevoegd Gezag een vergunning kan tegenhouden. Dat is lastig. Als een vergunning voldoet, kan je die redelijkerwijs niet weigeren."*

Ook is bij provincie, gemeente en VRGZ een worsteling te zien bij het behandelen of ter beschikking stellen van complexe informatie. Het delen van technische informatie blijkt vaak niet bij te dragen aan het veiligheidsgevoel, zo ervaren zij. Er blijven vragen komen of de informatie volledige en correct was. Er zijn ook beloftes gedaan door de ODRN over het verspreiden van informatie naar bewoners in de tijd van het Omgevingsoverleg, die niet of te laat zijn nagekomen. Het viel ook professionals op dat vragen door overheden niet inhoudelijk beantwoord werden, maar slechts procedureel. *"Er werd ingegaan op het wettelijk kader, maar niet op de echte zorgen."* Dit maakt het bouwen van vertrouwen heel lastig en bewoners zien er de bevestiging van hun zorgen in. Er zijn binnen de ODRN afgelopen jaren voorstellen gedaan om het proces op een andere manier in te richten met meer aandacht voor bewoners. Maar daar is binnen deze organisatie geen gehoor aan gegeven.

Daarnaast merken de geïnterviewde mensen bij overheden dat het op een toegankelijke manier delen van complexe informatie over onderzoeken, risico's of maatregelen heel lastig is. Dit komt bijvoorbeeld omdat de gevolgde procedures niet aansluiten op de wensen van de bewonersorganisaties, er veel tijd nodig is om procedures uit te voeren of omdat wet- en regelgeving niet aansluit op de behoeften van het CBBZ, de SVZ en de verontruste bewoners. *"Er ligt een kloof tussen wat wij kunnen bieden en de behoefte van mensen."*

Dit beeld wordt ook bevestigd als het gaat over het Rampenbestrijdingsplan. Het CBBZ, de SVZ en de verontruste bewoners willen dat de reële risico's concreet in beeld gebracht worden zoals eerder het geval was in het specifiekere Rampenbestrijdingsplan. Tegelijkertijd zien ze dat het recente plan een steeds generiekere beschrijving krijgt en daarmee aan zeggingskracht verliest.

Het CBBZ, de SVZ en de verontruste bewoners voelen zich hierbij gesteund door externe experts zoals professor Reniers⁷ die hen helpen bij het beoordelen van bijvoorbeeld risico's. Hierover heeft de heer Reniers ook een brief geschreven aan de burgemeester. Een van de punten hierbij is bijvoorbeeld dat in de QRA⁸ de menselijke fouten ontbreken als risicofactor.

Vanuit de professionele instanties is het lastig om met de wensen van het CBBZ, de SVZ en de verontruste bewoners om te gaan ten aanzien van het bestrijden van rampen. Het is voor hen de vraag hoe instanties daarop kunnen oefenen en welke profijt het heeft om daar bewoners op dit detailniveau in mee te nemen. *"In zijn algemeenheid willen deze bewoners meer van ons dan wettelijk mogelijk is. Het is niet voldoende wat we doen, de behoefte lijkt niet overeen te komen met wat wij kunnen."*

De betrokken overheden hebben ook moeite om het contact met het CBBZ en de SVZ op een goede manier te organiseren. Het is nu gefragmenteerd. Er is contact vanuit de gemeente, de provincie, ODRN en VRGZ met deze bewonersorganisaties. Daarbij zijn er verschillen in de mate van openheid en aandacht. Ook is het niet altijd duidelijk wie welke rol pakt en wie welke verantwoordelijkheid heeft naar deze bewoners of het bedrijf. Contact wordt veelal formeel, technisch en instrumenteel ingestoken. Dat zijn elementen die een constructief gesprek of versterkende dialoog in de weg staan. *"Het lukt niet om als overheden gezamenlijk de dialoog*

⁷ Hoogleraar Safety of Hazardous Materials (veiligheid van gevaarlijke stoffen) binnen de sectie Veiligheidskunde aan de TU-Delft.

⁸ Kwantitatieve Risico Analyse (QRA) voor Externe Veiligheid. Bedrijven die vallen onder het Besluit Risico's Zware Ongevallen (BRZO) of onder het Besluit Externe Veiligheid Inrichtingen (Bevi) zijn verplicht om een QRA uit te voeren. Dit is nodig om de externe veiligheidsrisico's in kaart te brengen.

aan te gaan. We vinden het lastig omgaan met een principiële groep bewoners.” Een voorwaarde om dit mogelijk te maken is in ieder geval tijd bij de hoofdpersonen, die nu lijkt te ontbreken.

De ogenschijnlijke onduidelijkheden bij overheden wie welke rol pakt en op welk moment leiden tot frustrerende situaties bij het CBBZ en de SVZ. *“Instanties schuiven verantwoordelijkheden naar elkaar. Zo worden we regelmatig van het kastje naar de muur gestuurd”*. Als reactie daarop zoeken het CBBZ en de SVZ steun en aandacht bij bijvoorbeeld bestuurders, media en het ministerie van IenW.

Wet- en regelgeving bieden minder bescherming en steun dan bewoners zouden willen

Overheden en instanties die betrokken zijn bij vergunningverlening, toezicht en handhaving (VTH) rondom Sachem krijgen vragen van CBBZ, de SVZ waarmee zij lastig kunnen omgaan. Dit heeft te maken met de complexiteit van wet- en regelgeving en ook met taak- en opdrachtvatting.

De bewuste bewoners willen bijvoorbeeld dat er meer risico's worden opgenomen in een QRA dan wettelijk is verplicht. QRA's zijn een wettelijk instrument (Europees), en zijn gebonden aan kaders. Voor de overheden is dat een lastig punt. *“Daar schuurt het echt. We moeten dan buiten bevoegdheden gaan. Dan is het twijfelachtig of het standhoudt bij de rechter.”* De bewoners lijken meer te vragen dan binnen de kaders van de mogelijkheden van de provincie ligt. Dit zijn ook mogelijkheden als tijd, mankracht en expertise. *“De vragen komen volgens mij vanuit een gevoel van onveiligheid. Ze geloven berekeningen niet. We zijn langzamerhand in een vicieuze cirkel beland.”*

Er is een groot verschil tussen de beoordeling van de risico's door het CBBZ, de SVZ en de verontruste bewoners en de wijze waarop risico's worden beoordeeld door de andere partijen met wie gesproken is. Het CBBZ, de SVZ en de verontruste bewoners voelen zich niet gehoord als het gaat om deze risico's. De geïnterviewde ambtenaren beroepen zich op de cijfers die voorhanden zijn en de rol- en taakverdeling zoals die geldt in de wet rondom BRZO-bedrijven. Het gevolg is dat er onbegrip is over elkaars houding, dat betrokkenen elkaars activiteiten niet begrijpen en dat dit leidt tot ergernis over en weer. Het CBBZ, de SVZ en de verontruste bewoners vinden dat functionarissen zich teveel achter een enge interpretatie van een wet of rolopvatting verschuilen en verwachten dat er vanuit de overheid meer in het belang van bewoners wordt gedacht en gehandeld. Het CBBZ, de SVZ en de verontruste bewoners zien dit ook als taak van de overheid, in lijn met een doel dat het Ministerie van IenW zichzelf stelt: het realiseren van een gezonde en veilige leefomgeving, die door de inwoners van Nederland ook als zodanig wordt ervaren. *“De wet is de afgelopen jaren eenzijdig vervolmaakt om bedrijven te kunnen vergunnen, het systeem klopt niet.”* Vanuit bewonersorganisaties is er de hoop dat het ministerie van IenW aanpassingen in de wet- en regelgeving doorvoert waarbij volwaardige en gelijkwaardige participatie mogelijk wordt. De Omgevingswet wordt genoemd als logische kader hiervoor.

Voor Sachem geldt dat ze naar eigen zeggen er alles aan doen om veilig te opereren. Vanuit de controlerende overheden wordt gezegd dat Sachem bij inspecties niet afwijkt van andere BRZO-bedrijven en dat het bedrijf zichtbaar meer aandacht heeft voor veiligheid dan in het verleden. *“Sachem voldoet aan milieuregels, er zijn geen overtredingen”* en *“Het bedrijf is netjes geborgd in een bestemmingsplan, er is gekeken naar risico's en vastgelegd via een democratische route naar de raad. Deze feiten zijn niet bediscussieerbaar”*. Het omgaan met veranderende en complexe wet- en regelgeving is voor Sachem daarbij een uitdaging, het betreurt ook de situatie dat dit door de betrokken bewoners niet erkend wordt.

Ideeën voor een mogelijk vervolg

In bijna ieder gesprek is, ondanks de zorgen en ergernissen, gesproken over mogelijke vervolgstappen of werd uitgesproken wat een eventueel vervolg zou kunnen opleveren. Hierbij werden suggesties, wensen, kaders en oproepen genoemd. De lijst hieronder is een opsomming van wat voorbij is gekomen in de gesprekken, rijp en groen door elkaar. De ideeën zijn schuingedrukt weergegeven waarbij zoveel mogelijk dicht bij de oorspronkelijke verwoording is gebleven. Het doel is om te laten zien waar deelnemers aan denken bij een vervolg. Dit is nadrukkelijk geen gezamenlijk bepaalde lijst; de ideeën geven een beeld waar betrokkenen nu aan denken. Daarbij zijn ideeën thematisch gerangschikt en zijn voorstellen van gelijke strekking

samengevoegd. In een vervolg, in welke vorm dan ook, is het uiteraard mogelijk deze lijst aan te passen, te verduidelijken of inhoudelijk te bespreken. Ook is er dan de mogelijkheid om gezamenlijk een onderscheid te maken in ideeën voor de korte en lange termijn.

Kwaliteit van het proces waarbij partijen elkaar tegenkomen

- > *Het ter beschikking stellen van middelen aan bewoners om onafhankelijk onderzoek te kunnen doen en deskundigheid in te huren.*
- > *Het serieus nemen van de zorgen van bewoners door alle betrokken overheidsinstanties.*
- > *Afspraken worden nagekomen.*
- > *Bewoners kunnen in contact komen met andere bewonersgroepen die met vergelijkbare problematiek te maken hebben om van elkaar te leren.*
- > *Er wordt vooraf besproken wanneer de bewoners tevreden zijn met de informatie die overheden geven om scherp te krijgen wat de behoefte is. Wanneer is het voldoende?*
- > *We moeten als overheden daarbij ook eerlijk zijn als we ergens niet aan kunnen voldoen.*
- > *Omgevingsparticipatie kan altijd, mits het doel niet voorbij wordt geschoten. Het moet vlotter met afspraken over goede omgangsvormen. Bewoners kunnen meedenken en kritisch kijken.*
- > *De betrokken partijen als de VRGZ, provincie en de ODRN moeten samen optrekken met de gemeente en burgemeester richting bewoners. Het moet wel duidelijk zijn wat we als overheid doen.*
- > *Verwachtingen van alle partijen moeten vooraf helder zijn.*
- > *Open staan om naar elkaar toe te bewegen. Vanuit openheid is er een dialoog mogelijk en dat vraagt beweging van twee kanten.*
- > *Verbeteren van de communicatie vanuit provincie en gemeente gericht op vergroten van het veiligheidsgevoel. Open en eerlijk.*
- > *Bewoners betrekken en ervoor zorgen dat je dezelfde mensen aan tafel hebt en houdt. Belangrijk om daarbij een representatieve vertegenwoordiging te krijgen van Bommelaren. Aan de voorkant duidelijk maken waar een gezamenlijk proces over gaat. Als bewoners iets anders willen dan mogelijk is, dan kunnen ze beter niet meedoen.*
- > *De provincie kan een rol spelen door open te staan voor een gesprek vanuit de collega's die betrokken zijn.*
- > *Een openbare registratie van klachten opzetten, waarbij klachten ook opvolging krijgen en dit proces zichtbaar is. In het verleden was er de mogelijkheid om een klacht in te dienen bij de provincie, waar een indiener over de opvolging op de hoogte werd gesteld. Een mogelijkheid is een toegankelijk jaarverslag met een overzicht van de milieuklachten en wat er met die klachten gedaan is.*
- > *Het zou goed zijn andere vormen van inspectie in te richten en een opener proces op te zetten. Alle opties om verbetering te realiseren beginnen met het geloven van kennis en het aan willen nemen van feiten. Wellicht zijn er andere bronnen voor kennis te bedenken; Landelijke Arbeidsinspectie, ILT?*
- > *Wellicht kan er een afsprakenpakket worden gemaakt om de situatie te verbeteren binnen de RvS-procedure die naar verwachting nog wel even duurt. Deze afspraken kunnen bijgevoegd worden als afspraken. Nu kunnen partijen alvast om de tafel om in goed overleg een aanvullend veiligheidspakket te maken in samenwerking met Sachem.*
- > *Bewoners betrekken in het vervolg en ervoor zorgen dat je dezelfde mensen aan tafel hebt en houdt. Het helpt ook als het een representatieve vertegenwoordiging vanuit Zaltbommel is. Aan de voorkant moet duidelijk zijn waar een proces over gaat, als deelnemers dan iets anders willen dan mogelijk is, dan kunnen ze beter niet meedoen.*

Inzicht in elkaar

- > *Er wordt met elkaar het gesprek aangegaan. Vanuit overheid en bedrijf worden vragen echt beantwoord en niet half of algemeen.*

- *Er wordt beter inzicht geboden hoe VTH organisaties zaken beoordelen, wat de kaders en opdrachten zijn van waaruit ze werken.*
- *De ODRN biedt meer tekst en uitleg over wat ze doen en niet doen. Wat is hun scope?*
- *De Nederlandse Arbeidsinspectie kan wellicht meer naar de voorgrond treden om te laten zien hoe werknemers beschermd zijn en hoe die kwaliteit wordt beoordeeld.*
- *Sachem is terughoudend met het delen van informatie. Er moet een modus gevonden worden om meer te tonen. Met goede afspraken over het gebruik van vertrouwelijke informatie.*
- *Samen bespreken wat er kan gebeuren om angst te doen afnemen. Wellicht verder gaan in maatregelen ten aanzien van veiligheid en overlast. Kunnen we wat bedenken om angst weg te nemen of ongelooft te verminderen.*
- *Organiseer open dagen bij Sachem.*

Vertrouwenwekkend onderzoek

- *Onafhankelijke metingen naar emissies. Er moet een vast meetpunt komen voor emissies bij de A2 in nabijheid van het spoor, de Waal en Sachem.*
- *De QRA moet breder worden opgezet en de systematiek opnieuw tegen het licht gehouden worden, en breder (met veel meer aandacht voor de nu nog te weinig onderkende / te weinig erkende risico's).*

Toekomst Sachem en fysieke omgeving

- *Sachem moet zo snel mogelijk verplaatst worden.*
- *Er wordt gestart met het vullen van een fonds waarmee het in de toekomst (10-25 jaar) mogelijk wordt om in deze situatie met Sachem en vergelijkbare situaties met andere bedrijven over te kunnen gaan tot verplaatsing.*
- *De situatie op het spoor met het vervoer Gevaarlijke Stoffen moet aangepakt worden waarbij er naar een ongelijkvloerse situatie wordt toegewerkt.*

Het functioneren van het VTH stelsel en de betrokkenheid van burgers

- *Zorgen dat controlerende instanties kort op Sachem blijven zitten.*
- *Standaard en vlot openbaar maken van veiligheidsgerelateerde kennis die wordt verzameld over Sachem.*
- *Als Ministerie van IenW de regelgeving bespreken, uitleggen, de gedachte erachter verklaren, achtergrond weergeven. Inzicht bieden hoe veiligheid en gezondheid geborgd is.*
- *Er is een ommezwaai nodig waarbij een pro-actievare overheid echt zorgdraagt voor een veilige leefomgeving. De Omgevingswet biedt daarvoor een logische kader. Het zou goed zijn als bewoners echt een serieuze betrokkenheid krijgen bij zaken die hen aangaan (bijvoorbeeld met burgerraden).*
- *Handhavers en toezichthouders stellen zich anders op. Controles worden serieuzer genomen worden: d.w.z. controles vinden bij voorkeur onaangekondigd plaats en de aan het bedrijf opgelegde sancties moeten niet via een bestuursrechter van tafel geveegd kunnen worden.*
- *Burgers dienen veel beter gefaciliteerd te worden om zich te kunnen verdiepen, bijvoorbeeld via expertise op gebied van externe veiligheid of juridische zaken.*

Concluderend en hoe verder

Op basis van documentatie en gesprekken is een beeld gevormd hoe betrokkenen tegen de situatie van Sachem aankijken. Een samenvatting als dit verslag is geen oplossing, hooguit een kleine stap als dit verslag kan helpen bij een beter begrip.

In de gesprekken is duidelijk geworden dat de huidige situatie rondom Sachem door alle betrokkenen als onwenselijk wordt gezien. Er is duidelijk een conflict zichtbaar. De verhoudingen

tussen het bedrijf Sachem en de betrokken overheden enerzijds en de SVZ, het CBBZ en de verontruste bewoners anderzijds is flink verstoord. Deze verstoorde situatie staat constructief contact over (complexe) inhoud in de weg. De afgelopen 50 jaar lijken er fases te zijn geweest waarbij het proces erger en ernstiger werd. Op andere momenten was het conflict minder zichtbaar aan de oppervlakte. Weg was het conflict nooit.

De gevolgen van de moeizame verhoudingen zijn zichtbaar in allerlei situaties die zich nu voordoen; tijdrovende en kostbare juridische procedures, lange WOB-trajecten, nieuwe vragen met onbevredigende antwoorden, groeiende achterdocht en ergernissen over elkaars activiteiten of het gebrek eraan. Deze situatie wordt door alle geïnterviewden als onwenselijk ervaren en leidt tot allerlei emoties.

Hieronder volgt een opsomming van bevindingen met aan het einde nog enkele richtingen voor een vervolg.

- De gesproken bewoners van de SVZ, het CBBZ en de verontruste bewoners ervaren hun leefomgeving op dit moment niet als gezond en veilig. De SVZ, het CBBZ en de verontruste bewoners ervaren veel dreiging van kernbelangen als gezondheid (emissies) en veiligheid (ontploffingen of gifwolken). Deze dreiging geeft spanning en oprechte zorgen. Ze voelen zich daarnaast niet gezien en erkend in de verhouding met Sachem als direct belanghebbenden. De combinatie van de dreiging voor de gezondheid en veiligheid van de gesproken bewoners enerzijds en het gevoel niet erkend te worden anderzijds, werkt sterk door bij het ervaren veiligheidsgevoel van hun leefomgeving.
- De redenen voor deze houding gaan ver terug naar incidenten rond het bedrijf, hun ervaringen met toezicht en handhaving vanuit de overheden en de wijze waarop zij betrokken worden. De SVZ, het CBBZ en de verontruste bewoners verwachten meer steun van overheden dan ze krijgen. De SVZ, het CBBZ en de verontruste bewoners voelen zich ongelijkwaardig behandeld. Ze ervaren weinig bescherming van overheden en de controlerende instanties. Bij enkelen van hen gaat het om tientallen jaren opgebouwde spanning van teleurstellingen, frustraties en onduidelijkheden. Bij anderen speelt het dossier sinds enkele jaren. Het algemene beeld bij deze specifieke groep bewoners blijft hetzelfde.
- Vanuit de SVZ, het CBBZ en de verontruste bewoners worden veel voorbeelden aangehaald om hun zorgen te onderbouwen. De voorbeelden gaan over de risico's van het bedrijf, hoe er nu en in het verleden met deze risico's is omgegaan en hoe deze bewoners zich behandeld voelen. Duidelijk is dat zij een overschot aan bewijs zien van de risicovolle activiteiten van het bedrijf, gebrekkige controle en toezicht, een non-transparante manier van handelen van overheden en Sachem en een kader met wet- en regelgeving dat niet goed in elkaar zit.
- De SVZ, het CBBZ en de verontruste bewoners zien veel grond voor hun kritische houding en leggen ook de link met onafhankelijke deskundigen (professor Reiniers) en resultaten van de Rekenkamer en de conclusies van de Commissie van Aartsen.
- Veel van wat het bedrijf doet, ligt onder een vergrootglas en wordt negatief geïnterpreteerd door de SVZ, het CBBZ en de verontruste bewoners. Daar krijgen controlerende overheden ook steeds vaker mee te maken. Er is een kader met wet- en regelgeving van waaruit de betrokken overheden het bedrijf Sachem handelen en tegelijkertijd als niet toereikend wordt beoordeeld.
- Vanuit de overige deelnemers wordt een ander perspectief op het bedrijf Sachem toegevoegd. Verschillende geïnterviewden zien ook duidelijk verbeteringen bij Sachem in het beleid omtrent veiligheid, gezondheid en milieu. Het bedrijf zelf geeft ook aan dat de huidige eigenaar hiervoor aandacht heeft en ook dat er veel geleerd is van situaties in het verleden. Ook zien zij tegelijkertijd dat dit beeld niet meer overkomt bij de twee bewonersorganisaties.
- Vanuit Sachem wordt de houding en acties van de SVZ, het CBBZ en de verontruste bewoners niet begrepen. Er is bijvoorbeeld een totaal ander beeld van hoe er wordt omgegaan met 'transparantie'. Het bedrijf geeft aan er juist alles aan te doen om zo open mogelijk te zijn.
- Zichtbaar is een verdere verharding en verwijdering van de betrokken partijen. Pogingen om rechtstreeks contact te krijgen hebben niet het gewenste effect. Als er contact plaatsvindt, wordt dit naderhand anders omschreven en geïnterpreteerd.

- Er is in de basis ook een conflict over waarden. Vanuit de SVZ, het CBBZ en de verontruste bewoners wordt ervaren dat de economische waarde boven de waarden van veiligheid, gezondheid en milieu wordt gezet. Deze tegenstelling is diepgeworteld. De ervaren onmacht zorgt voor allerlei confrontaties en leidt zelfs tot het in twijfel trekken van de integriteit van het Bevoegd Gezag.

De beschreven situatie staat op gespannen voet met het voornemen van Sachem om zich langjarig te verbinden aan de locatie in Zaltbommel. Hier hebben de SVZ, het CBBZ en de verontruste bewoners grote moeite mee. Daarmee is een proces om verhoudingen te verbeteren per definitie kwetsbaar en is een gewenste uitkomst waarbij er een gewaardeerde verhouding tussen de betrokken partijen komt, onzeker.

Hoewel de verhoudingen moeizaam zijn, lijkt het erop dat iedereen bereid is de mogelijkheden te verkennen om de situatie te verbeteren. Zoals een kritische bewoner aangaf: *"Burgers kunnen wantrouwend overkomen, maar dit is geen reden om niet met elkaar in gesprek te gaan."* Hoe dit vorm kan krijgen, zullen vervolgesprekken moeten uitwijzen. Daar was dit traject te kort voor. Elementen die in een vervolg kunnen bijdragen zijn:

Verder verdiepen en opbouwen

- Een verdere verdieping van elkaars zorgen en ergernissen voor een beter begrip. Het is nodig dat betrokkenen elkaar echt willen en kunnen verstaan, ieder met een eigen jargon, taal en wereldbeeld.
- Voordat er gezamenlijk over inhoudelijke punten wordt gesproken, zijn afspraken nodig voor een respectvolle omgang in het vervolg zodat iedereen het waard vindt om hier voor te gaan.

Erkenning en organisatie

- Erkenning vanuit Sachem, provincie en gemeente dat het zo niet goed gaat en dat de verantwoordelijkheid voor de huidige situatie voor een groot deel bij hen ligt.
- Erkenning van Sachem dat nodig is om te blijven zoeken naar manieren om constructief contact op te bouwen, dat dit lang gaat duren en dat dit tijd en moeite gaat kosten.
- Overheden organiseren zich zodat duidelijk is wie wat doet en zorgen voor een goede vertegenwoordiging. Hier ligt voor de hand dat dit verder gaat dan het bestaande kader voor toezicht en handhaving. Hier zullen betrokken mensen ook tijd en middelen voor moeten krijgen.
- Bewoners hebben te maken met een bedrijf dat nog een lange toekomst voor zich ziet en een overheid die aangeeft een vergunning voor de activiteiten niet te kunnen weigeren. Het bedrijf zal in ieder geval niet op korte termijn verdwijnen.

Pro-actieve openheid

- Zowel vanuit overheden als vanuit het bedrijf is actieve openheid een voorwaarde voor een constructief vervolg. Er zal meer op openheid moeten worden ingezet, over activiteiten van het bedrijf en aan de betrokken overheden zal meer verantwoording moeten worden afgelegd en acties zullen consistent moeten zijn. Of het nu gaat over een handavingsregister of Inspectierapporten.

Gelijkwaardigheid en volwaardige betrokkenheid bewoners

- Welke vorm ook wordt gekozen, er zal veel aandacht moeten zijn voor gelijkwaardige en volwaardige betrokkenheid vanuit de SVZ, het CBBZ en de verontruste bewoners. Afhankelijk van de vorm van een vervolg kan in afstemming met alle deelnemers bepaald worden op welke manier gelijkwaardigheid eruit ziet zodat de SVZ, het CBBZ en de verontruste bewoners volwaardig kunnen deelnemen.

Als overheden en het bedrijf Sachem meer vertrouwd willen worden door de SVZ, het CBBZ en de verontruste bewoners vraagt dat veranderingen en een lange adem. Van bewoners die willen meewerken aan een verbetering van de situatie mag worden verwacht dat ze bereid zijn om te luisteren naar anderen en te accepteren dat een proces mogelijk niet leidt tot een gedroomde

uitkomst. Hier sluit een suggestie van een bewoner op aan om de verkenning het volgende thema mee te geven: *"Casus Sachem, overheden, toezichthouders en bewoners - naar een vertrouwde, veilige en gezonde omgeving"*.

Het ministerie heeft aan dit proces deelgenomen als toehoorder en opdrachtgever. Er zijn de nodige verwachtingen uitgesproken over een mogelijke rol van het ministerie. Ook werden suggesties gedaan voor verbeteringen van het stelsel van vergunningverlening, toezicht en handhaving (VTH). Het zou goed zijn om hier als ministerie zorgvuldig mee om te gaan en te laten zien dat inbreng van alle deelnemers zin heeft gehad.

Welke rol hierbij passend is voor het ministerie, zal moeten worden onderzocht. Dat hieruit lessen kunnen worden getrokken die ook voor andere situaties bruikbaar gaan zijn, ligt in de lijn der verwachting wetende dat er op het gebied van de fysieke leefomgeving veel gaat veranderen. Met de geplande woningbouw, energietransitie en infrastructuur zullen er meer situaties komen waarbij het gevoel van een veilige en gezonde leefomgeving onder druk komt te staan. Dat vraagt een betrokken overheid die samen met alle belanghebbenden zoekt naar oplossingen.